

Erik

Erik – dramatisk scen

(ur romanen "Den fåfänga flykten" 1982)

av Christian Lanciai

personerna :

Göran Persson
Karin Månsdotter
Hertig Karl
Hertig Johan
Erik XIV
Katarina Jagellonica

Göran Fan ta kungen! Han har skött sig ypperligt hittills, och just när han satt kronan på verket och äntligen kan kalla sig konung löper han till skogs! Vilken idiot! Och nu kommer den hysterikan igen, den skrikan, hans enfaldiga fjälla och frilla, den flänga och fjantiga Karin! Ja, vad vill du, jänta?

Karin Har ingenting nytt hörts om konungen?

Göran Nej, ingenting nytt, din toka, sedan du senast frågade om saken för fem minuter sen! Gå hem med dig, och spring inte här och oroa vettigt folk med din oro!

Karin Men jag är orolig!

Göran Det vet vi nog! Det är vi alla, och du gör oss inte roligare med din oro! Hur vore det om du i stället för omväxlings skull skulle ge oss litet ro med att lämna oss i fred? Här terroriseras man under hela sitt liv av Sveriges oroligaste kung genom tiderna, men du är ta mig fan värre än honom! Om någon har drivit honom vansinnig är det ta mig fan du!

Karin O, så ädel och grann som han en gång var! Ja, jag vet att allt är mitt fel. Men vem kunde tro att han skulle falla för mig? Jag försökte nog att bjuda honom motstånd, ska Persson tro, men han var oemotståndlig.

Göran Ja, oemotståndlig har han alltid varit, och det har han levat högt på som politiker tills nu, men den här sista nycken hotar ta mig fan omintetgöra resten av karriären för honom.

Karin Menar Persson mordena?

Göran Nej, så ta mig fan heller att jag menar mordena! Mordena var hans yttersta triumf! Nej, misstaget hans är att få dåligt samvete för dem och visa det genom att ränna till skogs och vägra att höra av sig! Jag tror ta mig fan han har blivit galen.

Karin Se, där kommer nu den hårde av hertigarna. Honom är jag rädd för. Jag går.

Göran Ja, gå du, stackars Karin, och låt politikerna rasa i fred utan att du gör deras dårskap värre med att bekymra dig för dem. Se, goddag, hertig Karl.

Karl Är det sant att Erik har sprungit till skogs?

Göran Han är som uppslukad av jorden.

Karl I så fall har han satt sin sista potatis.

Göran Vad menar herrn?

Karl Jag menar att han i så fall inte duger till politiker. Han är för känslig. Begår man politiska mord skall man stå för dem också och inte fly från dem. Annars blir man kallad mördare.

Göran Alldeles riktigt, herr Karl, men Erik kommer tillbaka.

Karl Det hjälps inte. Har man fallit en gång är man för alltid fallen i folkets ögon. Och det borde Persson veta.

Göran Menar herrn att jag skall överge kungen och följa hertigarna?

Karl Persson har att besluta om sitt eget öde – inte jag. Om Persson är en god politiker följer han icke en dålig politiker.

Göran Jag är Eriks barndomsvän.

Karl Och jag är hans bror.

Göran Hans halvbror.

Karl Persson känner mig. Jag beklagar att jag inte känner Persson.

Göran Ingen känner Persson utom Erik. Och för att Erik känner Persson litar Erik på Persson, och det kan han göra för att han känner Persson. Att han inte litar på sina halvbröder beror på att han känner dem också.

Karl Han känner Johan men icke mig. Jag tror att Persson vet att både Erik och Johan är omöjliga politiker och att jag inte är det.

Göran Vad har herrn emot hertig Johan?

Karl Johan är en äcklig fegis, bortskämd av far sin, en fruntimmerskarl och toffelhjälte, som låter sig trampas på och ledas av den polska skatan, den papistiska käringen Katarina och hennes slemma jesuiter. Och vad värre är: han är förblindad av hat till sin egen bror.

Göran Se, vi har fått sällskap.

Karin Stackars Erik borde aldrig ha fått bli kung.

Göran Varför det, stackars barn?

Karin Erik är en känslös konstnär och borde ha fått ägna sig åt sina vetenskaper och ingenting annat. Han är skapt för konsten och vetenskapen och inte för den nattsvarta politikens onda värld, där det är en dygd att mörda folk om man inte får dåligt samvete för det. Erik är bättre än någon av er.

Göran Jag tror liten Karin känner Erik bättre än vad någon politiker gör.

Karl Det är hon som har förfört honom.

Karin Nej, för det är han som har förfört mig. Kom inte och säg nåt annat! Jag ville aldrig bli frilla och allra minst åt en sån som han. I hela mitt liv har jag inte annat än fruktat de höge herrarna. Man sade mig när jag var liten att dom bara förstörde fattigt hederligt folks liv.

Göran Så sant, så sant.

Karin Men Erik var vacker. Det fanns ingen vackrare karl i världen. Och han spelade underbart på luta och sjöng så underbart också. Vem kunde inte älska en sån? Inte visste jag han var kung då. Men när jag förstod han var kung och det dessutom gick upp för mig att han var den grannaste och mest begåvade kungen i världen, då fattade jag inte vad det skulle bli av mig.

Göran Var glad för det.

Karin Och när jag fattade vad det var han egentligen gjorde som konung, avrättade folk till höger och vänster, brände danska städer till höger och vänster, utrotade folk till höger och vänster och fördrev sina bröder åt höger och vänster, då fattade jag inte vad det skulle bli av den konungen. Och då fattade jag inte hur en så fin och lärd och begåvad herre, musiker och skald som han var, skulle behöva vara konung.

Göran Men Sveriges konung är han tills han dör.

Karl Jag är rädd att Johan inför dårens flykt till skogs kommer att vara av annan åsikt. Se, här är Johan nu.

Johan Jag har hört att konungen har lämnat sitt styre vind för våg.

Karl Ja, det passar väl Johan?

Johan Det passar sig inte! Så gör ej en konung! Var är han?

Göran Ingen vet.

Johan Om han inte kommer tillbaka så måste ju något ske!

Karl Vad då?

Johan Vi kan inte ha ett land utan regering!

Karl Och vem skall bli den nya regeringen?

Johan Ja, det blir en senare fråga.

Karl Jag tror att Johan redan är medveten om sin egen framtid.

Göran Vi skall nog skaffa Erik till rätta.

Johan Det är nog bäst för Persson det!

Göran Ni får gärna göra mig till syndabock för Eriks politik tills han kommer tillbaka, eftersom han själv har behagat att rymma fältet.

Johan Det skall bli mig ett nöje att få hudflänga Persson.

Göran Men låter er polska drottning sin man behandla sina medmänniskor brutalt?

Johan Vad har min fru med saken att göra?

Göran Var det hon eller ni som ville göra Finland med Baltikum till ett självständigt lydrike under Polen?

Johan Akta sig, Persson!

Göran Tro inte att jag fruktar er. Jag är folket och säger och gör som jag vill, ty herrarna rör ändå inte på folket. Folket älskar och följer Erik och inte den adesslickaren Johan, som bara tänker på prakt och jesuiter. Jag föraktar er, Johan, lika mycket som folket föraktar er. Er far skämde bort er så att ni blev odräglig för resten av livet. Ni kan aldrig få er kunglige bror ur brädet utan er lillebrorsas hjälp.

Johan Nu går det för långt.

Karl Lugna dig, broder. Låt huggormen slösa sitt gift, så är han ofarlig sedan.

Persson Jag är alltid ofarlig emedan jag är orädd. Jag fruktar ingen, ty jag är av så fattig börd som man kan bli, men ni, Johan, fruktar alla, ty ni är till er egen olycka liksom Erik av så hög börd som man kan bli. Jag tycker synd om er, ty ni är född till hyckleri och fjäsk och lögn och ingenting annat. Konung Gustav var stolt över sina söner, men ni kommer inte att bli stolt över era. Ni är en odugling, Johan, ty ni är en fjant. Ni kan inte ens föra annat än gamla skator till altaret.

Johan Katarina Jagellonica var Europas bästa parti.

Persson Ja, politiska giftermål förstår ni er på, men det är också det enda. Ni är en mus mot er fader kondoren, och man fattar inte att han fann det värt att dalta med er.

Johan Jag är mera värdig att regera än Erik. Jag är åtminstone sansad.

Persson Ja, ni tiger av slughet, ni är tyst när era hejdukar smyger gift i era motståndares bågare, ni låter era tjänare mörda folk endast bakifrån, ni låter er hustru sköta era lömskare handhavanden medan ni själv försöker verka fläckfri. Erik mördar själv och mitt på ljusa dagen, men ni låter era jesuiter göra det med gift på natten. Erik blir galen av samvetsqual över sina politiska nödvändiga synder, men ni har inget samvete. Ni skulle låta utrota hela Eriks familj, om han hade någon, med ett renare samvete än vad kung Gösta hade över Kristian Tyranns skickelsedigra slut. Ni är ett mähä, herr Johan, och er fru är ett vap som älskar er. Jag hoppas hon är så trätgirig som ryktet förmäler om och som ni förtjänar.

Johan Nu är det nog! (*drar värjan*)

Karin (in) Han är här! Jag har hittat honom! Erik är till rätta igen! Mina tjänare fann honom i skogen! Han var på semester hos vildmarkens fattigaste bönder! Han försökte bara göra sig mänsklig igen efter sina politiska häftigheter.

Johan Var är han?

Persson Är han normal igen?

Erik (in, iförd värja och kungakrona. Han kastar ifrån sig kronan.)

Förbannade glödjärn! Vem satte den törnkronan på mig?

Förbannad är han, om det så var min fader!

Vem ser jag? Här står ni och gapar. Har ni aldrig förr sett en mänska?

Så skåda mig djupt! Här ser ni en verklig livslevande mänska!

Se där min bror Johan! Du har kommit hit nu just i rättan tid. Det är dags för dig nu att bli kung, eller hur? För det är ju blott det som du vill. Se, där ligger din krona på golvet! Ta upp den! Den är lite smutsig och bränner som eld, men du finner den nog värd sitt pris. Gå och hämta den! Kräla och kryp! Det är du som ska ha den när Erik är ädelt självdetroniserad. (*Johan böjer sig för att ta kronan, Erik sparkar bort den.*) Ha–ha! Är du säker på att du vill ha den, din narr? Katarina vill nog hellre ha den än du, och hon får den nog förrän din girighet skaffar dig den. Varför stannade du inte kvar på ditt praktfulla slott där i Åbo? Där hade du ditt eget hov, där var du i ditt ässe som furste, du upplyste hela det fattiga Finland med din fest och glans, men du nöjde dig icke därmed. Jag beklagar dig, broder.

Ni stirrar på mig som om vore jag vansinnig. Säg, är jag vansinnig?

Johan har sagt det en gång. Ja, jag vet det. Förneka det inte. Och jag vet vad vansinne är.

Obeslutsamhet, grubbel, irrationellt sysslande med alkemi, lärdom, astrologi och hebreiska, skriftställereri på latin och vidskepliga studier i nationalistiska svärmare som biskop Johannes Magnus, att tro på allt skönt och att älska det, favorisering av lärdom och konst och kultur, samt att älska en bondflicka uppifrån Uppland. Där har ni allt vansinne i denna världen, som ingen mer representerar i denna värld än denna rasande konung som okvädar er, era torskar och paddor! Vad står ni och gapar för?

Ja, jag är galen, ty jag kunde ej genomföra det rättvisa mordet på Sturarna.

Jag kunde blott rispa armen på Svante. Sen flydde jag. Hade jag mördat den överbevisade skälmen så hade allt varit i ordning.

Ja, jag säger överbevisad, ty det vet var jävel i Sverige att Sturarna stämplade mot mig! Det fanns inga klara bevis, men jag ville försöka att vara politiker!

Jag sökte hugga dem först innan de sköt på mig. Men jag kunde ej utdela dödshugget. Andra har gjort det i stället. Jag flydde från dådet förrän det var utfört, och därför blir jag kallad nu i all världen för den allra galnaste ondaste kungen i världens historia. Kung Henrik den siste i England var icke så blodig som jag, ty han avhöll sig aldrig från att ge det dräpande hugget, hur hög statistiken än var. Kejsar Ivan av Ryssland är icke så blodig som jag, ty han blygs ej att slakta ett tusen novgorodianer för ordningens skull. Själv kan jag ej ta livet av min egen broder ens fastän jag vet att han tänker ta livet av mig.

Käre Johan, jag giver dig mig, hela riket, dess makt och dess krona, mitt allt.

Allt är ditt. Vi har gnabbats tillräckligt. Jag ber dig blott ömt att förlåta mig för allt jag gjort mot dig. Se, jag är bliven en ny mänska nu. Jag skall ej längre vara politiker. Jag har fått nog av svart storhetsvansinne och Macchiavellism. Jag vill nu vara blott dig och alla en ödmjuk och godtrogen tjänare. Se, jag har slängt från mig kronan. Den har blivit din. Säg blott att du förlåter mig.

Johan Käre Erik, du föddes med blodiga händer, och din egen moder var en sådan satmara att Pappa fann det bäst att taga henne av daga, men ändå anstår det dig icke att sålunda falla på knä för mig.

Erik Nej, Johan, du är nu konung.

Johan Nej, det är jag icke så länge du lever. Din far gav sin krona åt dig och ej mig.

Erik Men han älskade dig mer än mig.

Johan Det är en annan sak.

Erik Men du måste förlåta mig.

Johan Vad? Sturemorden? Att du tager avstånd från dina politiska brott?

Att du därmed gör dig till omöjlig politiker? Nej, det kan jag ej förlåta dig.

Erik Karl, då? Kan lillebror trösta sin storebror? Ser ni ej att jag förödmjukar mig inför er, att jag ber om försoning och samförstånd? Jag vill ha fred med de mina. Vill ni hava godheten att ta emot den som gentlemän, eller förvägrar ni mig den?

Persson De skiter i dig, Erik, ser du väl.

Erik Mörke Göran, du ser mer i världen än världen vill se. Den värld du ser kan aldrig bli vacker, men jag kan ej se världen annat än vacker. Det är vår skiljaktighet som för oss samman. Men en vet jag som aldrig skiter i mig, och det är lilla Karin, min älskade. Träd fram i ljuset, min duva.

Karin O Erik, dom säger att du blivit galen.

Erik Det är ingen nyhet. Det kallar de envar som visar sig vara begåvad.

Jag är religiös. Därför anses jag galen. Jag äger en tro. Därför är jag ock galen.

Jag är idealist. Därför kommer de att spärra in mig. Så är det politiska livet, som jag nu tar avstånd från. Men innan de gör sig av med sin konung skall du bli min drottning.

Karin Ska jag?

Persson En bonddotter från Uppland, en lantlolla upphöjd till drottning.

Det kallar jag att vara en folkets konung. Är du inte lite väl djärv nu, o Erik?

Karl Det är då den yttersta dårskapen. Sådan politiker kan aldrig mer tas på allvar av världen. Han fuskar bort hela sitt väsen. Som konung är han ju gudomlig, men delar han den med en backfisch från landet är all hans gudomlighet hopplöst bankrutt för all framtid. Det är att besegla sin undergång, ja, det är självmord, politiskt det yttersta självmordsvanvettet! Hon har då minsann helt förvidit hans sinne. Hon har bringat honom på fall från Guds högra hand till landsvägsdiket och längre. Förliten er aldrig på kvinnor.

Johan Du kan icke mena att äkta det stycket.

Erik Hon skall få min krona. (*Han sätter sin krona på henne.*)

Karin (till de andra) Skyll inte på mig.

Erik Så du säger till herrarna! Nej, skyllen endast på mig. Endast kungen är galen och skyldig till sin egen galenskap, ty han är ärlig och vet vad han gör.

Karl Du ger bort Sveriges krona åt en rännstensunge!

Erik Och det gör jag rätt i.

Johan Då är du min själ ta mig fan spritt och språngande galen.

Erik Nej, kär, och den klokaste mänskan i världen.

Johan Vi kan icke se sådan skam.

Erik Ingen tvingar er.

Johan Vi måste bums göra något åt saken!

Karl Så gör något då!

Johan Erik, härmed i konungens namn arresterar vi dig!

Erik För vad brott? Nej, var tyst: jag skall säga det själv:

För att jag gjort mig omöjlig såsom politiker.

Johan Ja, just precis.

Erik Så är du kung i stället precis som jag sade. Men Karin är nu ock min lagliga maka, och hon var min drottning.

Johan Din Karin hör inte till saken och skiter jag i! För nu bort dem!

Persson Skall jag?

Johan Ja, om du tjänar staten.

Persson Förlåt, men jag tjänar blott folket.

Johan Så skyll då dig själv. (*sticker ned honom*)

Erik Bov!

Johan Du har ej någon talan. Jag är konung nu. (*tar kronan från Karin*)

Erik Du kan icke taga min lycka ifrån mig.

Johan Så? Kan icke jag? (*går emellan Erik och Karin och skiljer dem åt*)

Erik Karin! Övergiv icke din make!

Johan Hon har redan gjort det. Du ser henne aldrig mer, och det är lika så bra, ty hon skulle ändå bara alltid ha grälat på dig.

Erik Skurk! Jag bad om försoning, och du stack din kniv i min rygg!

Karl Så slutar eländet. Allt har sin naturliga gång. Kung Erik blev vek efter mordet på upprorsanstiftarna Sture och kunde ej med deras död. Han fick samvetsqual och gjorde sig därmed omöjlig för politiken. Och fallet blev fullständigt och ofrånkomligt när han därtill gifte sig.

Men Johan störtade honom blott för att han lovat ut Johans fru Katrin av Polen som byte åt ryssen. För Johan är fallen han med i förrädiska fruntimmershänder och redan ett viljelöst vekt instrument åt Katrina av Polen och hennes papistiska macchiavellister. Så därför blir det heller aldrig nåt riktigt av Johans familj och dess polska odugliga avarter.

Men kvar står jag utan vare sig Eriks begåvning och snille och vansinne eller min äkta brors vekhet och feighet och undfallenhet. Utan mig hade Johan ej någonsin vågat slå Erik ur brädet, men med mig som fiende är Johans klan lika maktlös som Erik. Ty jag är politiker och faller icke till föga för fruntimmer, och därför blir makten min och mitt framtida släktes. Den fegisen Johan, den fruntimmersdrummeln, begick ju ordentligt politiskt bankrutt redan från första början när han dumt lät avrätta den mycket skarpsinnige Göran Persson, som dock var en folkets man och därför värd all respekt. Honom hade jag brukat än bättre än Erik, den stackaren, sin tids mest ståtliga skönaste furste, som borde ha sagt ifrån början att han icke dög till politiker men blott till ädlare humaniora. En mera begåvad kung har aldrig Sverige haft, och just därför dög han ej till kung.

Erik Du kan ej, Johan, handla så nesligt mot mig. Jag är din äldre bror!

Johan Halvbror, om jag får be. Och din moder var vansinnig, som satte sig upp mot Pappa. Och han gjorde rätt som tog livet av henne.

Erik Du krossar mitt hjärta och mördar min själ!

Johan Skyll dig själv. Du var dum nog att såsom politiker helt göra bort dig.

Erik Jag handlade mer mänskovärdigt än någon av er. Jag bevisade mig vara människa, men du bevisade dig vara endast ett monster av omänsklighet.

Johan Du har talat tillräckligt och skall hädanefter blott tiga.

Tag hand om den här farligt rasande galningen och mura in honom!

Erik Du kan ej taga min son och min hustru ifrån mig!

Johan Du har ingen son. Han skall aldrig få någon ordentlig uppfostran.

Han skall bliva omhändertagen av mina jesuiter i Polen.

Erik De ger honom med andra ord ett långt hemskare öde än döden.

Jag ser honom framför mig. Ofärdig blir han i utbildning, sin far och mor får han aldrig mer träffa och älskas av, skräck blir hans uppväxtmiljös dominerande faktor, och så blir den ängeln, en vackrare ädlare konung än jag, en mer from och gudomlig och god man än jag, grymt planterad i träsket. Men aldrig skall han giva avkall på sitt majestätiska kungliga ädelmod. Man skall försöka att utnyttja honom, förskräcklige Ivan av Ryssland skall få den keruben i sitt våld och söka att vända hans hjärta och själ emot Sverige, men aldrig skall de ryska hedningarna därmed lyckas. Min ädle son Gustav, vårt lands allra fagraste blomma och enda rättmätige konung, skall vägra att inlåta sig med de ryske på sådana villkor och aldrig förråda sitt Sverige. Och då skall den onde tsar Ivan, den ondaste av alla samtidens makthavare, taga livet av honom och skända hans namn och hans ära. Så skall min son Gustav bli liksom sin far en martyr för det onda politiska spelet, som alla tror de profiterar av men som ej någon får annat än ont av. Jag dör för min broders gemenhet och girighet, och min son skall dö för samme mans mörka intriger och slutligen såsom ett offer för ryssens fördärvspolitik.

En sak, dock, Johan, är jag dig i högsta grad tacksam för, och det är för att du ej lät mig bli lika ond som tsar Ivan. Märk väl: jag gav aldrig den skurken din fru Katarina. Du reste ditt uppror med ursäkten att jag feget lovat din polska åt ryssen, men det löftet har aldrig givits. Jag ville blott ej hava krig med de ryske men hålla dem stängna med munväder om ej omöjliga

framtida löften. Men du med ditt fega och brottsliga uppsåt, som utan sak mördat vår bästa talang, folkets vän och vår bästa vän Persson, skall med ditt intrigspel få Ryssland som fiende genast och ha honom som Sveriges svåraste och mest fatale förföljare i hundra år. Detta spår jag, och Gud vare med dig för vad du har gjort.

Karl Det var verkligen dumt, Johan, att utan rannsaking avrätta Persson, en skicklig talang och politiker med mycket erfarenhet och med mer inblick i mänskligheten än du.

Johan Du är så god och tiger. Dra hem till ditt län och låt kungen regera i fred.

Jag skall utplåna ditt namn bland folket, o Erik. För alltid skall du framstå för vår historia som sate och vettvilling, mördare och folkutrotare. Det skall jag noga se till; du skall aldrig själv få nedskriva din saga. Din krönika skall dina fiender skriva, och de skall se till att det aldrig skall sägas och skrivas ett gott ord om dig i historien, ty du är galen som Magnus.

Erik Jag är hellre galen som Magnus och ofarlig än ond som du och en fara för riket.

Johan Vet hut!

Erik Bränn åtminstone ej mina böcker.

Johan Ej ett enda spår skall bli kvar av din svartkonst, som du kallar humanistiska intressen.

Erik Jag ansåg mig vara mitt heliga Sverige. Om ni så behandlar mig och plånar ut alla spår av min verksamhet, hur skall ni då ej slå Sverige?

Johan Med pest och med krig, om det bara behövs. Allt är bättre än fred för en konung.

Erik Du talar som jag när jag var såsom värst. När du ångrar dig, såsom jag ångrat mig, skall det tyvärr icke finnas en Johan att straffa dig såsom han straffade mig, men du har, liksom jag även hade, en hertig till lillebror.

Johan Nu är det nog! Du skall dö i ditt fängelse inmurad och isolerad som Nordens mest giftiga dolska skorpion! Där kan du bearbeta omgivande stenarna med dina gifttaggar. Där kan du hugga i sten bäst du vill.

Erik Låt mig dock få ta med mig en endaste bok i mitt fängelse.

Johan Vilken?

Erik Du är ju papist. Låt mig få lov att läsa vår Johannes Magnus.

Johan Den svärmaren? Den som har slagit blå dunster i svenskarna mer än nån annan, den ärkefantasten och nationalisten, den farligt förförande lögnfabriceraren och chauvinisten?

Nåväl, ta den boken med dig i ditt fängelse, och ha den som enda sällskap!

En galning är sällskap perfekt åt en galning. Ta med dig de präntade drömmarna och dröm om goternas storhetsvansinniga drömmar med Johannes Magnus, den skälmen!

Erik Du anar ej att den är Sveriges mest heliga bok, som all Sveriges storslagna framtid har sin teoretiska grund i.

Johan Du menar att den är smått ideologisk?

Erik Jag menar att den är profetisk. Den har utgjort grunden för hela min konungliga och politiska utgångspunkt.

Johan I åtta år har du pinat vårt Sverige med krig såsom följd.

Erik Kriget är oundvikligt och skall även vara så ända tills Sverige förlorar det och det ej mera är stort.

Johan Vi är färdiga med dig.

Erik Men Gud är ej färdig med Sverige.

Johan Vik hädan, din dåre! Nu är vi dig kvitt och den mardröm som ditt regemente har varit.

Karin Han var dock vår världs allra fagraste ljusaste furste.

Johan Men nu är det över med den saken! Är det förstätt?

Karin Erik skall alltid lysa för världen som det obestridliga snille och den ljusa fagra begåvning han är, största snillet på Sveriges tron.

Johan Ja, så talar en fjolla.

Karin Jag vet vad jag säger, men ni veta ej vad ni säger.

Ni hädar när ni önskar ve över Erik, den ädlaste liv- och kultur-, skönhets-, kärleks- och Gudsfromhetskällan i Sverige.

Johan Du ljuger, din häxa! Skall jag stänga in dig i spiktunnan?

Karin Gör det, om du tager livet av Erik, som ingen har älskat så mycket som han var det värd, och som man aldrig skall överträffa i kärlek.

Johan Hon kan då orera. Är du aldrig färdig?

Karin Nej, aldrig skall vi bliva färdiga, ty vi har älskat, och det är vårt brott, men ni har endast hatat, och därför har ni lyckats såsom politiker. Och det är sanningen om detta skede.

Johan Du skall få en gård när kung Erik är död, och då skall du nog tiga för att få behålla ditt levebröd. Ej ens Perikles fru föll ej för andra män när hennes make, den bäste, var död.

För nu ut dem, o knektar, och skilj dem med noggrannhet åt. Aldrig mera skall Erik få älska en kvinna, och aldrig mer skall denna Karin få annat än ont av att hon en gång kallades drottning. Hon skall ingen dag ångra mera än den dag då konungen upptäckte henne. Ej någon svensk kvinna skall någonsin lida mer än liten Karin, för Eriks förvillersers, nyckers och svärmelsers skull. Aldrig skall Sverige glömma den jantan för att hon förvred kungens hjärta och vett och beredde hans undergång.

Ty Erik föll blott för Karin. Ej något han gjorde var galet i jämförelse med det enda: att han såsom konung med ens plötsligt övergick till att bli mänsklig.

Och själv skall jag nu bli mitt lands allra skönaste konung. Min faders son är jag, och älsklingsson till och med, och ingen skall så försköna sitt Sverige som jag.

Ingen skall med en ädlare smak pryda upp landets tron. Stockholms slott skall jag påbygga och göra till världens vackraste och till dess åttonde underverk.

Ty det finns en avgjord fördel med katolicismen, och det är dess utrymme för smak och skönhet: den föredrar utvärtes skönhet och god estetik framför dygd och moral, dessa tråkiga osköna bondekäpphästar. Ja, aldrig skall någon svensk konung ge Sverige skönhet i så hög utsträckning som jag. Det är fördelen av min union med Katrina av Polen, en praktfull och hög dam, den stoltaste och mest förfinade i Europa.

Den enda jag fruktar är Karl, min burduse och alltför frispråkige lillebror, som är en representant för allt det som jag avskyr: det tarvliga, enkla och bondska.

Men får jag en son blott har Karl inget mera att säga.

Nu, Erik, är det dags för din sista smörjelse. Ärtsoppa skall bli ditt öde, så att aldrig Håtunaleken blir hämnad på nytt med ett Nyköpings gästabad.

Aldrig får jag frid så länge det än finns en levande galning i slakten.

Min älskade drottning Katrina, träd fram nu på världens teaterscen.

Lägg Sverige för dina fötter. Vår glans, prakt och härlighet på Åbo Slott, som vårt Finland ej någonsin skall glömma bort, var ett intet mot den prakt och härlighet som under hela vårt liv nu skall omgiva oss här i Stockholm. Vi skall bli ett långvarigt fridsfurstepar. Vi skall härska i minst trettio år och mest ägna oss åt fred och konstruktivt arbete, snille och smak, skönhet, odling av adel och ädelmod och andlig rikedom.

Vi skall bli det protestantiska konungahus som skall leva i fred, kompromissa och köpslå med katolicismen. Vi är toleranta mot Rom i from motsats till Englands Elisabet och Tysklands galningar.

Träd fram, Katarina, och fyll Nordens vackraste konungasalar med din polska fromma katolska och härliga prakt! Aldrig skall någon stoltare drottning av Norden än du gå till Sveriges och världens historia.

Katarina Men än lever Erik, din bror, och tsar Ivan den fjärde och gruvlige, som söker använda Erik och hans son mot oss. Vi är så länge de lever aldrig i fred eller säkra. Det är vad

som vackert förenar vårt Sverige och Polen politiskt för alltid: det ständiga hotet från Rysslands barbarer och horder av hunner, kosacker, tartarer, kalmucker och andra blodtörstiga vildar. Så länge din bror Erik lever kan han manövreras tillbaka av sådana monster som Ivan den gräslige, som låter avrätta massor och utan att rynka på näsan. Ju mera land ryssarna vinner mot öster, dess större blir hotet mot oss och vår säkerhet genom att de vill ha mera och även mot väster, som om mera blott gav dem mindre tillräckligt.

Johan Jag vill inte göra min bror mera illa. Han gnager på mitt ömma samvete.

Katarina Det vet väl du att en kung och politiker ej får ha samvete.

Johan Han är min bror!

Katarina Han är din stackars vettlöse farlige halvbror. Om du icke gör som jag säger är du en föraktlig och feg usel kruka.

Johan Du är visserligen långt äldre än jag, men jag är dock din härskare.

Katarina Du är min ynkrygg till man. Aldrig har du själv kunnat besluta dig för något vettigt. Det är alltid jag som måst avgöra allt för dig. Utan mig hade du aldrig ens gjort dig till konung. Du är under toffeln, din morsgris, och har alltid varit det!

Du är en nolla! Du är ej ens intelligent! En dag kommer din lillebror att störta dig över ända om du icke lyssnar på mig! Han kan ock när som helst sätta Erik tillbaka på tronen, så länge han lever, så blodlös som du är. Jag har låtit dig skona horan som Erik lät kröna, men aldrig skall jag låta dig skona Erik!

Johan Du borde få se hur den stackaren har det, så ömkar du dig kanske över den numera menlöse.

Katarina En avsatt konung är alltid livsfarlig för omgivningens politik.

Johan Du skall genast få se honom. Kom nu från dina lyxmättade praktgemak tyngda av siden och guld, och låt oss som kontrast se hur den förre konungen har det. Kom med!

Katarina Om han biter i gräset.

Johan Vi skall alla bita i gräset och du med, men jag blir ej någonsin en brodermördare. Du skall få se hur han har det.

(De gå till Erik.)

Erik Förbannade ärtsoppa! Er gröna kräkvälling kväljer mig så att jag fiser blott spyor! Kan ni aldrig komma med någonting bättre? Ni gör mig så led att jag kräks!

Jag är trött på de spyor ni envist serverar mig, som mer och mer övertygar mig om att de är mina egna och blott extra uppvärmda!

Älskade Karin! Jag vet icke mer vad jag tänker om dig! Först så trodde jag att du var med mig på fästningen men blott i en annan cell. Jag har plitit ner oräkneliga blott ömhetsbetygande brev åt dig, men aldrig har jag fått svar. Har de ens kommit fram till dig? Eller är det som de säger, att du nu för tiden gör lika brilliant karriär som soldathora som du på min tid beslagtog mitt hjärta? Jag drömmer att jag ser dig naken och skrattande i andra gynnares famnar och knän; och jag har till och med drömt att Johan har tvingat dig till att med honom begå det mest måttlösa hor. Jag har sett honom hålla dig fångslad och inspärrad naken. Jag såg honom grymt kommendera en hop av soldater gå in till dig en och en och lugnt avlösa varandra allt medan du stönade och endast önskade dö.

Så grym var aldrig jag.

Redan Pappa anklagade mig för att vara behäftad med misstänksamhet, men är det då så konstigt att jag ifrån barnsben var misstänksam? Pappa var aldrig human eller snäll mot mig och ville helst inte umgås med mig, för min mors skull, som han mycket väl kan ha slagit ihjäl för att hon kritiserade hans politik. Ingen är ju så ofelbar såsom den professionelle politikern. Pappa tog avstånd från mig för min känslighets skull, ty han var så oandlig som möjligt. Han ansåg att religionen blott var till för att suga pengar av folket åt staten. Men jag var hans motsats, och min religion var den mystiskt betonade världshumanismen. Att han utsåg mig till sin arvprins har jag

aldrig fattat. Han älskade bara sin Johan och pratade bara med Karl. Mig och Magnus föraktade, skydde och fruktade han. Alla ville mig illa från början. Man retade mig för min hetsighet, för att jag föddes med blodiga händer, som om det var mitt fel, för att jag var osällskaplig och inåtvänd. Det gjorde ej saken bättre. Jag hittade aldrig en vän och kamrat bland de mina och bland mina ståndsfränder. Aldrig har jag mött god vilja och humanitet hos en mänska av börd. Endast bönder och fattigt folk fann jag att var ofördärvade, goda, naturliga och oförmögna till ondska. Och en annan som fann det samma som jag, att all ondska kom uppifrån och allt gott nerifrån, var Göran Persson. Han var själv av tarvlig börd, och det att jag gav den anspråkslöse humanisten en ställning och makt korruperade honom, fördärvade honom och gjorde av honom en annan demon, liksom makten blev mitt goda hjärtas fördärv även.

Ty alla människor är goda innerst i själen. De är av naturen helt rena och goda och glada och lyckliga. Ansvar, ställningen, makten och upphöjelsen över deras medmänniskor blir dock varenda arm själs onda bråda fördärv. Hade jag fått behålla det andliga riket i lärdomens, böckernas och fantasins värld och sluppit allt världsligt så hade jag klarat mig med själ och allt. Nu förlorade jag genom makten min själ, och den mänska som en gång förlorat den kan aldrig mera få den enda skatten tillbaka.

Jag misstänkte Johan för att han en dag skulle störta mig. Alltid misstänkte jag Karl för att han en dag önskade grunda en egen brutal dynasti. Alltid misstänkte jag släkten Sture för att de en dag skulle utnyttja sin höga ställning. Jag misstänkte alla som yvdes av börd eller ställning från början, ty det visste jag, att en sådan var aldrig att lita på.

En som är det minsta medveten om eget jag och personliga fördelar duger blott till att förkastas och krossas och slängas på sophögen. Det visste jag ifrån början, och erfarenheten har styrkt denna uppfattning i synnerligen förkrossande grad.

Men jag var aldrig mäktig att krossa en loppa, och när jag försökte och lyckades flydde jag därifrån skrikande galen till skogs. Intet var mera skadligt för mig än att jag sökte göra mig lika ond som alla andra. Det lyckades jag icke med, jag var dömd till att aldrig bli lika låg, ond, djurisk och egoistisk som vanliga människor, och när politiken dock tvingade mig att försöka och jag blott blev chockad av eget försök och sålunda förkrossande effektivt blev övertygad om att jag ej alls funtad var för den saken, då utnyttjades denna min ytterst naturliga godhet och svaghet av de onda herrarna, som genast störtade mig av den anledningen att jag icke alls passade såsom politiker.

Jag är en känslig person. Alla människor är ej så känsliga.

Känslighet är så att säga det sjätte av sinnena och dimension nummer fyra.

Men vanliga människor förstår ej att ett sjätte sinne kan finnas och att mer än tre dimensioner kan fattas av sinnet. När människor som har den begåvningen söker förklara hur de lever med och upplever den ovanliga dynamiken betraktas de av alla blinda normala som galningar och spärras in.

Männskor med den begåvningen blir tidigt medvetna om att de ensamma är med det åskådningssättet, och den bittra erfarenheten blir deras livs plåga.

Och därav blir de isolerade, ensamma och misstänksamma. Ty människor som saknar den extra förmågan är ej själva medvetna om när de andligen skadar och misshandlar en som besitter den ovanliga egenskapen. Av okunnigas omedvetna utdelade själssår blir den andligt utsatte inåtvänd, och han får vanan att frukta vart ord från en medmänska och även misstänka envar för att kunna bruka själssargande spjut.

Överkänslig är ordet. Ej någon är ömtåligare, mer utsatt och sårbar än den överkänslige. Samtidigt är han immun mot rent fysiska plågor.

Tortyr biter föga på honom, han tål vilka fysiska påfrestningar och uthärdar vart väder och krigståg som helst, men han tål ej att någon förklarar hans tonskapelser vara vettlösa eller att någon förklarar hans tro på exempelvis astrologin vara löjlig, befängd, otidsenlig och irrationell.

Han tål ej en hädelse, och ingen anklagas för hädelser än just den man som lever med det sjätte sinnet och upplever världen och tiden fyrdimensionellt.

Jag mår illa av ärtsoppan, ty jag mår illa av all mat och tål icke mer annat än andlig spis. Dessa fängelseväggar är mig totalt likgiltiga, och det andliga ljuset är mera väsentligt för mig än det ljus som har utestängts från mig. Jag hånar de krafter, de varelser som kallas skarpa politiker, som söker långsamt beröva mig livet.

Jag hånar all världen, ty den jagar blott efter sin egen svans. Visserligen är jag fysiskt sjuk av den eviga svältkuren och brist på frisk luft och umgänge med fri natur, men det skiter jag i, ty jag är dock fortfarande herre i min egen värld, mina minnen och tankar, och fri är jag ännu i min fantasi, mera fri än var världsslav i världspolitiken, som jag är mer säll än var kejsare för att jag tvingades bort ifrån den.

Johan Nå, min hustru?

Katarina Vi måste ta livet av den stackars mannen nu genast. Vi kan icke låta den mannen mer misshandlas på detta sätt i ett kallt dragigt fängelse med bara mörker och utan motion eller tillräcklig mat. Det kan blott vara en akt av helig barmhärtighet att taga livet av honom. Vi har inget alternativ, ty vi kan icke ge honom friheten och Karin Månsdotter åter, ty det skulle medföra fara för staten.

Johan Jag kan icke mörda min broder.

Katarina Försvinn då! (*Johan går.*)

Så är jag då ensam med Erik, den armaste av alla människor men andligt den rikaste. Se hit, kung Erik!

Erik Vem är du?

Katarina Du ser väl att jag är en kvinna.

Erik Vad är då en kvinna?

Katarina För sådana kurrar som du är en kvinna ej mindre än döden.

Erik Förklara dig.

Katarina Kvinnan är världen och nöden, det evigt konkreta problemet, som mannen ej någonsin slipper. Hon är mannens buk, hans behov, allt det materiella.

Hon är snusförnuftet och nödvändigheten, det oifrånkliga onda.

Hon är det som kräver, och mannen är tvungen att stilla det kravet.

Hon är allt som du icke är, stackars andlige galning.

Erik Och vad gör du här då?

Katarina Du har gått för långt. Du är galen på allvar. Det finns ingen hejd på ditt vansinne, och det kan vi mer normala och vanliga varelser icke stå ut med. Vi kan icke uthärda att du är galen och lider och icke är jordisk. Vi skall därför sätta en gräns.

Gränsen är ofrånklig, den kommer ändå, ty en sådan som du till och med måste dö. Men du har trotsat samtliga gränser för sans och förnuft och normalt socialt acceptabelt beteende. Du går oss dödliga människor på nerverna.

Du stör vår frid, ty du har gått för långt.

Erik På vad sätt? Vad har då gått för långt utom min degradering, och är jag själv skyldig till den? Är det jag som berövat mig hustru och barn och som håller mig fångslad så att jag ej ens får se solen och andas frisk luft?

Är det jag då som svälter ihjäl mig? Är allting min egen skuld?

Nej, för den är politikens, som skapat mitt öde.

Katarina Jag har kommit hit för att ända ditt lidande.

Erik Det är för sent, ty det kan icke mer göras ogjort.

Katarina O Erik, ditt tillstånd trälbinder min själ. Jag kom hit för att ordna din död, men nu vet jag att jag måste i stället ordna din snara befrielse. Vi måste släppa dig ut ur ditt fängelse, ty din behandling är omänsklig och icke värdig en mänska av konungsligt blod.

Erik Så du säger, Katrina. Du vet icke alls vad du dillar om.

Katarina Jag menar allvar. Vi måste ge dig åter din fulla rätt såsom furste och människa. Vi måste ge dig din frihet, din Karin och även ett hemman i Finland.

Och det enda villkor vi ställer är att du ej någonsin mer blandar dig in i världspolitiken.

Erik Den som denna världspolitik en gång har blandat in i sitt spel slipper aldrig därur. Jag har varit politiker en gång, och en sådan upphör ej någonsin att vara av svart politisk betydelse, hur gärna offret för världspolitiken det än ville slippa.

Men framför allt vet du ej alls vad du dillar om.

Katarina Är du då otacksam inför min goda och ärliga vilja?

Erik Jag tackar dig av hjärtat uppriktigt för din uppriktiga goda och ärliga vilja.

Men du ser ej själv att den kommer för sent. Ser du ej att jag redan är dödens?

Katarina Du är icke död.

Erik Jo, det är jag. Jag är redan döende. Ni har så långsamt som möjligt berövat mig livet igenom att ta från mig friheten först, därpå hustru och barn, därpå frisk luft och moder natur, och till sist existensminimumet av mat. Man serverar mig numera nästan blott ärtsoppa, och den blir jag bara sjukare av för varenda portion.

Ser du ej att jag är bara skinn och ben, utmärklad som ett skelett, utan krafter?

Mitt anlete brinner av feber, och jag kan ej mer sova en blund om nätterna.

Obotligt sjuk är jag ej blott i själen och hjärtat av saknad och grämselse, men själens sjukdom har brutit ned kroppen. Jag är icke längre min kropp, ty jag har redan lämnat den. Sanningen är, att om du kommit för att förgifta mig så är du kommen i onödan, ty jag är redan förgiftad av ödet och livet.

Och om du är kommen för att återupprätta mig är du likaså kommen för sent, ty jag är för långt gången för att mera kunna bli människa åter.

Ni skulle ha kommit till mig för ett år sedan, när jag än var frisk nog att kunna rasa och ropa till drypande fängelseväggarna efter min fru, mina barn och min rätt, när jag ännu besvärade er med otaliga långrandiga petitioner som skrevs medan jag ännu orkade gråta. Säg, läste ni dem ens? Jag tror inte ens att ni orkade mottaga dem. Katarina, du skulle ha kommit när jag ännu levde.

Att nu komma till mig och räcka mig handen när jag ligger döende är rena hånet.

Det är som att räcka den blinde en hjälpare hand och så leda den arme i graven.

Det är som att giva den hungrande bröd som är bara ett tunt lager deg kring en sten.

Mera hjärtlost kan du icke håna en konung.

Katarina Hur kan enkla människor så illa och infernaliskt behandla en medmänniska och det utan att de själva har varit medvetna om det?

Erik Vad du känner människan dåligt, allsmåttiga drottning. Du anar ej vad som i människohjärtats djup döljs bakom allt hyckleri, alla hyllande kärleksbetygelser och all försäkring om trohet och fred. Det är ytan av blå oceanen blott, som döljer djup utan ände av ensidig grav utan gränser av ondska och död.

Du förvånas av hur jag har misshandlats psykiskt ihjäl.

Sådant händer, min kära, var dag och i tusentals fall.

De besuttna blott sitter och vet icke hur många lider av deras besuttenhet.

Den som ej själv sliter ont fattar ej varför andra för hans skull blott gör det.

Katarina Det öppnar sig för mig en avgrund.

Erik Det är verkligheten. Du kan vara lugn. Du kan ge min bror Johan det lyckliga budskapet att du slapp giva mig döden emedan jag redan var död.

Katarina Men hur skall vi i framtiden mer kunna leva med ditt öde färskt i vårt minne? Hur skall vi förlikas med dig?

Erik Det är ert problem. Självt är jag lyckligt förlikt med all världen.
Försonad är jag med er alla och ödet och livet och kan ej bli mera försonad.
Men hur ni gör själva är ert problem. Måhända Johan skall även förlora sin tron
och hans son liksom min ej bli konung av Sverige.

Katarina Det får ej ske!

Erik Impulsiva oroliga fåfängan talar. Så lev då i samvetsnöd och lev som Ivan den
gräslige i evighet oförsonad med världen.

Lyd ödet och undvik förbannelse. Ödet kan ingen undvika ändå.

Ju mer ödet tungt drabbar en, desto mer fullständig skall ens försoning med
världsmänskligheten och Guds egen evighet vara.

Katarina Jag tror, Erik, att du dör en helig man.

Erik På det att andra därav skall leva. Min far var en knöl som införde i vårt land kung
Kristian Tyranns obegränsade intolerans. Religionen blev utplundrad och fick ej mer vara fri.
Men jag träffade dock just när jag hade rymt ut i skogen strax efter de malliga Sturarnas
dödsdom en gammaldags from eremit, som lugnt klarat sig genom min fars alla utrotningar av
allt heligt. Han sade till mig:

"Erik, du har gjort rätt som nu lämnat ditt slott och din stad och din värld och din
kunglighet och politiken, ty där i det världsliga helvetet kan envar blott brinna inne. Men du har
nu brutit dig ur och skall finna i stället i lidandet och i försakelsen den stora människokärleken,
friden och Guds egen evighet. Fortsätt blott på den väg som du nu har slagit in på, och du skall
försona din fars alla brott mot den heliga friheten!"

Då förstod jag att jag verkligen var på rätt väg, och jag har aldrig ånkrat det steget, som
togs fullt ut genom att jag höjde upp Karin Månsdotter, en av det enklaste folket, till kunglig
nivå.

Katarina, nu skall du gå ut härifrån.

Du skall vara helt lugn för att jag icke mer stiger upp från min säng.

Och du skall till dem alla framföra min fridshälsning att Erik varken har något att ångra
eller att förlåta och förebrå någon. Jag älskar er alla långt mer än jag någonsin själv varit eller
skall bli.

Var en god mor och drottning åt landet. Farväl.

Hälsa Karl och hans blivande son Gustav Adolf.

(Han somnar stilla. Katarina smyger sig andäktigt ut. Allt blir svart.)

Slut.

Copyright © Christian Lanciai 1982